

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kiusaamisen ja väkivallan ehkäisystä sekä poistamisesta koulussa ja lasten sekä nuorten arjessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Sari Sarkomaan /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 741/2020 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus on ryhtynyt väkivallan, häirinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi sekä työrauhan ja hyvinvoinnin edistämiseksi varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella,

mihin toimiin hallitus ryhtyy Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisun 2018:16 Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella loppuraportin ehdotuksien toimeenpanemiseksi,

millä keinoin hallitus aikoo ennaltaehkäistä ja kitkeä koulupäivän jälkeen ja sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa häirintää, kiusaamista ja väkivaltaa,

mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta rehtoreilla olisi oikeus evätä määräaikaista toiselle väkivaltaa tehneeltä oppilaalta oikeuden tulla kouluun,

mitä hallitus aikoo tehdä, jotta aluehallintovirastoille (AVI) säädetään oma-aloitteinen puuttumisoikeus, jos herää epäily, että opetusta ei järjestetä lainsäädännön mukaisesti,

miten hallitus varmistaa oppilashuollon toimivuuden, jos sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa toiminnot siirretään maakuntahallinnon alaisiksi,

mihin asiantuntijatietoon perustuu hallituksen aie siirtää oppilashuolto maakuntahallintoon ja poistaa asiasta päätösvalta opetustoimelta ja kunnilta ja

mitä vaikutuksia hallitus arvioi oppilashuollon siirrolla maakuntahallinnon vastuulle olevan yksityiskoulujen oppilashuoltoon ja sen toimivuuteen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 24.11.2016 työryhmän pohtimaan kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa (Dnro 66/040/2016). Työryhmän tehtävä kattoi varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen. Työryhmän työskentelyssä huomioitiin vuonna 2014

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 741/2020 vp

voimaan tulleet lakimuutokset, joilla pyrittiin parantamaan työrauhaongelmien ennaltaehkäisyä. Työryhmä esitti loppuraportissaan (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16) kehittämis ehdotuksia, jotka liittyvät muun muassa lainsäädännön muutostarpeisiin, toimintakulttuurin muutokseen ja monialaisen yhteistyön kehittämiseen sekä informaatio-ohjaukseen. Työryhmän kehittämis ehdotuksia on toteutettu edellisellä ja kuluvalle hallituskaudella osana normaalia virkavalmistelua.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee parhaillaan Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa –kehittämishojelman tarjouskilpailun käynnistämistä. Kehittämishojelma painottuu lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen kiusaamisen ehkäisykeinona varhaiskasvatuksessa (mkl. esiopetus). Tavoitteena on myös kehittää henkilöstön osaamista lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa ja kiusaamisen ehkäisyssä. Opetushallitus on vahvistanut kiusaamisen, syrjinnän ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemistä koskevaa tietopohjaa informaatio-ohjauksella, esimerkiksi julkaisemalla oppaan seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi. Lisäksi osa työryhmän lainsäädäntömuutoksista toteutettiin osana varhaiskasvatuslain (540/2018) ja lukiolain (714/20218) lainsäädäntömuutoksia. Oikeus osata – ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmassa ja valmisteilla olevassa lukiokoulutuksen laatuohjelmassa vahvistetaan hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Työryhmän kehittämis ehdotuksia toteutetaan kuluvalle hallituskaudella osana myös kiusaamisen ehkäisyn toimenpideohjelmia, jonka valmistelun valtioneuvosto on käynnistänyt poikkihallinnollisena yhteistyönä. Valmistelun osana tullaan kuulemaan myös kaikkia eduskuntapuolueita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää kevätistuntokaudella 2021 lainsäädäntö hankkeen osana toimenpideohjelmia. Tarkoituksena on täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voitaisiin puuttua ja turvata kaikkien oppilaiden turvallinen oppimisympäristö. Lainvalmistelu pohjaa Kiusaamisen vastaisen työryhmän lainsäädäntö ehdotuksiin.

Koulussa tapahtuvaa kiusaamista on vaikea erottaa vapaa-ajalla tapahtuvasta kiusaamisesta, sillä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaaminen ei rajaudu aikaan ja paikkaan. Perusopetuslain 29 §:n 1 momentin mukaisesti opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön. Pykälän 6 momentin mukaisesti pykälässä säädetyt velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän perusopetuslain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laadittuun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan. Opetushallituksen linjauksen (Ohje 1/012/2016) mukaan järjestyssäännöt eivät koske oppilaan oleskelua koulun alueella muuna aikana, eikä koulumatkoja. Koulu ei voi kohdistaa vapaa-ajalla tapahtuneista toimista rangaistuksia perusopetuslain nojalla. Koska samoja sosiaalisen median palveluita käytetään sekä kouluaikana että vapaa-ajalla, ilmenevät myös palveluiden käyttämiseen liittyvät ikävät ilmiöt sekä koulussa että kotona. Opetushallitus on tukenut kouluja kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemistä vahvalla informaatio-ohjauksella.

Opetustoimen palveluissa oikeusturvakysymykset ovat ensisijaisesti jälkikäteistä valvontaa, eikä aluehallintovirastoilla ole yleistä toimivaltaa puuttua lainvastaiseen toimintaan. Aluehallintovirastojen lakisääteinen tehtävä on edistää alueellista yhdenvertaisuutta hoitamalla lainsäädännön

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 741/2020 vp

toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä alueilla. Ennakollisella ohjauksella ennaltaehkäistään vakavien kantelutapausten syntymistä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi vuosina 2016–2017 opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanoa. Arviointi osoitti puutteita opiskeluhoitolpalveluiden saatavuudessa ja henkilöstön riittävyyden yhdenvertaistamisessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetushallituksen keväällä 2018 toteutetun kyselyn mukaan yhdenvertaisuus ei toteudu koulujen kuraattori- ja psykologipalveluissa. Opiskeluhoitolpalvelut on järjestetty tällä hetkellä kirjavasti. Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa palvelujen järjestämisestä, mutta kunta voi päättää, minkä hallintokunnan alaisuudessa kuraattori- ja psykologipalvelut järjestetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevan valmistelun aikana on korostettu lähipalveluperiaatteen säilyttämistä. Tavoitteena on muuttaa oppilas- ja opiskelijahuoltolakia siten, että siinä korostettaisiin psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämistä lähipalveluina ensisijaisesti oppilaitoksessa tai jos se ei ole mahdollista, oppilaitoksen välittömässä läheisyydessä. Lisäksi tavoitteena lisätä terveydenhuoltolakiin ja sosiaalihuoltolakiin säännös, jonka mukaan palveluja järjestettäessä olisi toimittava yhteistyössä oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskeluhoito- ja opetushenkilöstön, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Tavoitteena on, että opiskeluhoitotyö jatkuu kouluissa ja oppilaitoksissa lähipalveluna, vaikka psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestäjätaho olisikin maakunta.

Opiskeluhoollon toteuttamisen lähtökohta on oppilaan edun ensisijaisuus. Sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön onnistumisen edellytys on, että palvelut järjestetään oppilaiden ja opiskelijoiden arkiympäristössä, kouluissa ja oppilaitoksissa. Opiskeluhoitotyössä noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilaslainsäädännön lisäksi myös muun muassa henkilötieto- ja julkisuuslainsäädäntöä. Opiskeluhoitotyö onnistuu parhaiten, mikäli sitä toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toimesta.

Psykologi- ja kuraattorimitoitukseen on kehyksessä varattu perusopetuksen ja toisen asteen oppilas- ja opiskeluhoollon parantamiseen pysyvää rahoitusta 10 milj. euroa vuonna 2021, 20 milj. euroa vuonna 2022 ja 29 milj. euroa vuodesta 2023 lukien. Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee mitoituksen siten, että hallituksen esitys voidaan antaa vuoden 2021 alkupuolella.

Tarkoituksena on, että yksityiset opetuksen ja koulutuksen järjestäjät saisivat jatkossakin psykologi- ja kuraattoripalvelut maakuntien toimesta. Näillä on edelleen myös mahdollisuus järjestää nämä palvelut osana omaa toimintaansa nykytilaa vastaavasti. Muutoksella ei arvioida olevan vaikutusta niiden oppilas- ja opiskelijahuoltoon tai niiden toimivuuteen.

Helsingissä 27.10.2020

Opetusministeri Li Andersson